

2008-11-03

Dnr: 511-13210-2008

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Enligt sändlista

BILDANDE AV NATURRESERVATET RAVINERNA VID APERTIN, KILS KOMMUN

BESLUT

Med anledning av förändrade reservatsgränser beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken (1998:808) att upphäva sitt beslut av den 29 augusti 1991, dnr 231-4885-91, gällande naturreservatet Ravinerna vid Apertin i Kils kommun med tillhörande föreskrifter och skötselplan. Länsstyrelsen beslutar vidare att med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken bilda ett nytt naturreservat, med föreskrifter, områdesbeskrivning och skötselplan enligt nedan. Det aktuella området, vars exakta gränser fastställs vid en inmätning av Lantmäteriet, avgränsas med den svarta heldragna linjen på kartan i bilaga 1.

Naturreservatets namn skall vara *Ravinerna vid Apertin*.

Länsstyrelsens beslut om upphävande gäller endast under förutsättning att länsstyrelsens beslut om bildande av nytt naturreservat för området vinner laga kraft.

Syfte med reservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara och gynna ett välutbildat bäckravinområde med dess ädellövträdsdominerade skogsbestånd av naturskogskaraktär, artrika lundflora och rika fågelliv samt att på ett anpassat sätt underlätta för allmänheten att besöka området.

Ravinerna vid Apertins naturreservat bildas med syftet att:

- bevara det – ur geovetenskaplig, biologisk och pedagogisk synvinkel – intressanta och välutbildade bäckravinområdet med dess fuktiga mikroklimat, rörliga markvatten, goda jordmån och typiska flora och fauna
- bevara den värdefulla livsmiljön ädellövrik bäckravinskog med naturskogskvaliteter
- bevara de typiska växt- och djursamhällen som är karakteristiska för dessa livsmiljöer i gynnsamt tillstånd
- strukturer som t.ex. död och döende ved och gamla grova träd ska förekomma i för livsmiljöerna gynnsam omfattning
- friluftsliv ska kunna bedrivas i hela naturreservatet och besökare ska kunna se och uppleva områdets biologiska, geologiska och kulturhistoriska bevarandevärden

Syftet uppnås genom att inget egentligt skogsbruk bedrivs i området och att områdets värden bibehålls genom att felaktig exploatering av området förhindras.

Syftet uppnås genom att områdets tillgänglighet för friluftslivet gynnas genom god framkomlighet via ledssystem samt genom goda möjligheter till information och upplevelser av områdets geovetenskapliga, kulturhistoriska och biologiska värden.

Föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar om nedanstående föreskrifter för att tillgodose syftet med naturreservatet.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att nå syftet med naturreservatet samt den uppföljning som anges i den till detta beslut hörande skötselplanen. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för förvaltare att genomföra eller upphandla den skötsel som ska genomföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter, om det finns särskilda skäl.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i den rätt att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet:

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. bedriva någon form av skogsbruk samt ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle
2. uppföra byggnad eller annan anläggning
3. bedriva täkt och annan verksamhet som förändrar områdets ytformer som att schakta, tippa, utfylla, gräva, dika eller anordna upplag
4. dra fram mark- eller luftledning
5. dika eller på annat sätt påverka vattenförhållandena
6. utöva jakt i någon form
7. inplantera för området främmande djur eller växtart
8. bedriva markförbättringsåtgärd som kalkning eller gödsling
9. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel

Föreskriften A1 utgör inte hinder för borttag av levande eller dött träd som riskerar att kunna falla över byggnader, vägar, broar eller andra anläggningar tillhörande herrgårdsmiljön. Vidare är det tillåtet att genom samråd med Länsstyrelsen avlägsna träd som bedöms kunna orsaka fara för naturreservatets besökare.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång:

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. gränsmarkering av naturreservatets yttergränser
2. underhåll av anlagd parkeringsplats
3. uppsättande och underhåll av informationstavlor
4. anläggande, utmärkning och underhållande av led
5. skötselåtgärder i enlighet med skötselplanen

6. undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i reservatet i övrigt (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. skada träd eller buskar, inklusive sådana som är döda såsom lågor, torrträd och torra grenar
2. plocka eller gräva upp växter inklusive kryptogamer (mossor, lavar och svampar)
3. elda
4. medföra ej kopplad hund
5. framföra fordon
6. tälta
7. samla in ryggradslösa djur, t ex skalbaggar, snäckor och fjärilar
8. utan länsstyrelsens tillstånd i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra vetenskapliga eller andra undersökningar

I samband med vetenskapliga undersökningar kan Länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C. Till vetenskapliga undersökningar räknas bl.a. den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen, undersökningar inom ramen för uppföljning av åtgärdsprogram för hotade arter samt inventeringar av vissa organismgrupper.

Länsstyrelsen beslutar att ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder ikraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från trycket i länets författningssamling. Enligt 7 kap. 30 § miljöbalken gäller dessa föreskrifter omedelbart efter ikraftträdande, även om de överklagas.

Fastställande av skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen den i bilaga 4 redovisade skötselplanen för naturreservatet.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Naturreservatet Ravinerna vid Apertin
Län	Värmland
Kommun	Kil
Lägesbeskrivning	Ca 3 km OSO om Stora Kils kyrka
Natura2000-beteckning	-
Församling/Socken	Kil
Topografisk karta	11D SV
Ekonomisk karta	11D 0c
Naturgeografisk region	28b Sydligt boreala kuperade områden - mellersta Värmland

Kulturgeografisk region	Värmlands Väneraslätt
Fastigheter	Apertin 3:1
Areal	4,8 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen i Värmlands län

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ärendets beredning

Ravinerna vid Apertins rika kärlväxtflora observerades redan under mitten av 1920-talet då trädgårdsdirektör Carl G. Dahl utförde en botanisk inventering av Apertin park, inklusive ravinsystem. Vid inventeringen påträffades ett flertal intressanta växter, med flera för länet sällsynta arter, och denna inventering låg som grund till att Värmlands Naturhistoriska förening under mitten 1930-talet påtalade behovet av ett långsiktigt skydd av området. Detta resulterade i att ravinerna vid Apertin sattes av som naturminne 1936 och därvidlag blev länets första naturskyddade område. Apertins ravinsystem bibehölls som naturminne fram till 1991 när det utökades något och därefter ombildades till naturreservat.

I samband med revidering av skötselplanen för naturreservatet gjorde länsstyrelsen bedömningen att det finns synnerliga skäl att upphäva det tidigare beslutet enligt 7 kap. 7 § miljöbalken. Skäl som ligger som grund för omprövningen är en ändring av naturreservatets gränser så att dessa framöver enbart gäller själva bäckravinsystemet. Detta innebär bl.a. att de två kulturhistoriska lokalerna *Drömmarnas sjö* och *Vigselplassen* utesluts. Dessa två lokaler är direkt knutna till Apertins herrgårdspark och byggnadsminne och skiljer sig från naturreservatet i övrigt, både beträffande syfte och utseende. Länsstyrelsen väljer därför att placera dessa områden utanför naturreservatet så att de framöver sköts av markägaren i samarbete med länsstyrelsens kulturmiljöfunktion på samhällsbyggnadsenheten. Vidare utökas naturreservatets gräns i sydost så att hela bäckravinen framöver kommer att ingå i naturreservatet.

Efter dialog med markägaren har det i den reviderade skötselplanen skapats ett eget skötselområde längs med samtliga broar och vägar som korsar ravinen, något som öppnar upp möjligheten för markägaren att utan samråd kunna avverka träd som befaras kunna orsaka skada på byggnader, broar eller andra anläggningar. Inom detta skötselområde tillåts även upprepning av fallen ved. En annan förändring för naturreservatet är åtgärder för undvika att besökare riskerar att skadas av fallande träd genom att framöver årligen kontrollera och vid behov avverka träd som bedöms vara/kunna bli en potentiell fara.

Remissinstansernas och sakägares synpunkter

Kils kommun påpekar i sitt remissyttrande en förståelse till varför naturreservatets gräns ändras men framför samtidigt en oro över att besökare ska få en mer begränsad tillgänglighet till områden som tidigare tillhört naturreservatet. Vigselplassen och Drömmarnas sjö är exempel på populära platser för besökande och kommunen hoppas på fortsatt fritt tillträde till dessa i samråd

2008-11-03

Dnr: 511-13210-2008

med markägaren. I övrigt ställer sig kommunen positiv till förslaget som syftar till att skydda naturen samtidigt som markägaren får större frihet att vårda vägar och kulturmiljön i området.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är positiva till bevarande av Ravinerna i Apertin i ett naturreservat och tillstyrker bildandet. I sitt remissyttrande förslår de viss komplettering och revidering av texten i de stycken av beslut och skötselplan som rör beskrivning av områdets geologi.

Wermlands Ornitologiska förening lämnar önskemål om att en eller flera mer svårtillgängliga delar av området undantas från allmänhetens påverkan genom att inga leder dras fram där. Detta för att skapa områden där mer störningskänsliga fågelarter kan häcka utan påverkan från besökare.

Ingen erinran från övriga.

Länsstyrelsens bemötande av inkomna synpunkter

Även Länsstyrelsen har förhoppningen om en fortsatt god dialog med markägaren om att besökare även framlades ska få möjligheten att uppleva omgivningarna runt Apertin även i de delar som inte är naturreservat. Nyttjandet av attraktiva besöksmål som Drömmarnas sjö och Vigselplassen ligger i linje med den verksamhet som bedrivs på Apertin herrgård och vid diskussioner med markägaren under revideringsprocessen finns inget som tyder på att markägaren har för avsikt att hindra besökare från att uppleva dessa områden.

Länsstyrelsen har tagit till sig SGU:s synpunkter och gjort de ändringar i texten som förslagits i deras remissyttrande.

Wermlands Ornitologiska förenings önskemål att undanta områden av naturreservatet till förmån för mer störningskänsliga arter har beaktas och i den tillkomna delen av ravinsystemet kommer därför ingen ytterligare vandringsled planeras utan detta område kommer att få bli mer opåverkat av besökare.

LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING OCH INTRESSEPRÖVNING

Beskrivning av omgivande landskap och reservatet

Bäckravinerna vid Apertin fungerar som ett tvärt avbrott i ett i övrigt tämligen flack slättlandskap främst bestående av produktiv åkermark och barrskog. Det djupa bäckavinsystemet har bildats under århundraden genom att vattendrag eroderat ner i de finkorniga jordlagren. Ravinerna är V-formade dalar med branta 5 till 10 meter höga sidor. Nere i ravinen har ett fuktigt mikroklimat med rörligt markvatten tillsammans med en näringsrik jordmån skapat förutsättningar för uppkomst av en rik och intressant flora och fauna.

Trädskiktet domineras av grova lövträd med hög andel ädellövträd som ask, lönn, lind och ek. Skogsbeståndet har med tiden utvecklats mot ett bestånd av naturskogs kvalitet med en

differentierad ålder- och trädslagssammansättning och med hög tillgång på döende och död ved. Buskskiktet är intressant med flera för länet ovanliga arter som hassel, olvon, fläder och tibast. I fältskiktet växer en rik lundartsflora med karaktärsarter som trolldruva, vildbalsamin, desmeknopp, lundarv, stinksyska, gullpudra, lundstjärnblomma och strutbräken.

Den goda tillgången på döende och död ved i kombination med ett rikt busk- och fältskikt med mycket blommande örter resulterar i goda förutsättningar för en rik insektsfauna. Vilket i sin tur, i kombination med ett skyddande trädskikt med hög andel skydds- och boplatser, bidrar till att fågellivet i naturreservatet är individ- och artrikt med ett stort antal häckande fågelarter som t.ex. kattuggla, korp, gröngöling, större hackspett, rödvingetrast, svarthätta, entita, nötväcka, kungsfågel, blåmes, gärdsmyg och flera arter sångare. Vidare finns noteringar av ett flertal mer ovanliga arter som t.ex. skogsduva, nötkråka, stenknäck, näktergal och mindre flugsnappare.

Ravinerna vid Apertin innehar även starka kulturhistoriska värden genom sin nära sammankoppling med den omgivande herrgårdsmiljön med dess väldokumenterad och intresseväckande historia. Vidare är området av stort intresse ur besökssynpunkt då naturreservatet med dess omgivning länge varit ett populärt besöksmål, både för långväga turister och tätortsnära boende.

Motiv till skydd

Lövskogar med naturskogskvalitet och hög andel ädellövträd är en värdefull naturtyp och en bristvara i länet. Även mindre arealer av denna naturtyp kan hålla hög biologisk mångfald och vara en viktigt livsmiljö för en mängd rödlistade och hotade arter. Ravinerna vid Apertin är, sin ringa areal till trots, ett bra exempel på ett skogsbestånd som håller höga biologiska värden. Inom bäckravinen växer en rik och intressant kärlväxtflora med flera för länet sällsynta arter. Ett fuktigt mikroklimat, en näringsrik jordmån samt en god tillgång på murken döende och död ved ger goda förutsättningar för att naturreservatet ska hålla en rik svamp-, moss- och lavflora. Även insektsfaunan torde vara intressant och bör undersökas. Apertin är sedan länge känt inom naturkretsar, dels för sin rika lundflora, dels för sitt intensiva fågelliv med hög mångfald av häckande och återkommande arter. Flera av fågelarterna är ovanliga och finns med på rödlistan över hotade arter. En av arterna, den mindre flugsnapparen *Ficedula parva*, är även utpekad i EU:s fågeldirektiv och klassas som biotopkrävande, där arten hotas av bristen på ogallrad naturskog. Arten kräver inte stora bestånd ogallrad skog för att trivas utan klarar sig med några få hektar vilket visar att även mindre arealer värdefull skog, så som bäckravinen vid Apertin, är av värde. Eftersom mycket av ravinsystemets flora och fauna är känsliga för biotopförändringar och andra störningar behöver bäckravinmiljön därmed bevaras i så orört skick som möjligt.

Det karaktäristiskt utbildade bäckravinsystemet ger även naturreservatet ett högt geologiskt och naturhistoriskt bevarandevärde. Vidare finns höga kulturhistoriska värden kopplat till naturreservatet. Kombinationen av dessa värden tillsammans med en stor naturskönhet och rik tillgång på upplevelse och rekreation resulterar i att naturreservatet är ett uppskattat besöksmål för en bred skara besökare och därmed betydelsefullt för friluftsliv och turism.

Föreslagna åtgärder i skötselplanen (bilaga 4) är en del i Länsstyrelsens arbete med främst två regionala miljömål:

- *Levande skogar*; skydd av området ingår i delmål 1, undantagande av ytterligare arealer skyddsvärd skogsmark från skogsproduktion.
- *Ett rikt växt- och djurliv*; skydd, upprättande och bevarande av livsmiljöer är den viktigaste delen i agerandet för att uppfylla delmålen 1 och 2, att hejda förlusten av biologisk mångfald och att förbättra bevarandestatusen för hotade arter.

Länsstyrelsen gör bedömningen att detta är ett mycket skyddsvärt område vars biologiska, geologiska, kulturhistoriska och sociala kvalitéer endast kan säkerställas genom att det skyddas som naturreservat med de inskränkningar och förbud som detta medför.

Överensstämmelse med planer, internationella åtaganden, miljökvalitetsmål m.m.

Bildandet av naturreservatet Ravinerna vid Apertin är en del i Länsstyrelsens arbete med att uppnå delmål 1 inom miljökvalitetsmålet "Levande skogar" samt delmålen 1 och 2 inom miljökvalitetsmålet "Ett rikt växt- och djurliv". Beslutet följer även de riktlinjer för prioritering av naturreservatsskydd och Sveriges internationella åtaganden om skydd av den biologiska mångfalden.

Naturreservatet och dess omgivning har även ett värde för kulturmiljövården och ligger inom Apertin herrgårds byggnadsminne och skyddas enligt kulturminneslagen.

Skydd och förvaltning av ravinernas trädsnitt, och då främst de grova, äldre träd som finns, samstämmer väl med genomförandet av det nationella åtgärdsprogrammet "Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet".

Beslutet bedöms vara förenligt med en från allmän synpunkt godtagbar användning av mark- och vattenresurserna enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Beslutet strider inte mot kommunens översiktsplan eller områdesbestämmelser för Apertin, Illberg, Ekenäs och Lökene (antagna 1993.12.16) och är därmed förenligt med 7 kap. 8 § miljöbalken.

Intresseprövning

I reservatsbildningsprocessen ingår som en del att i alla frågor göra en vägning mellan enskilda och allmänna intressen med den utgångspunkten att det ska finnas en rimlig balans mellan de värden som ska skyddas genom förbudet/inskränkningen, och den belastning som förbudet/inskränkningen har för den enskilde. Länsstyrelsen menar att den avgränsning av naturreservatet och de inskränkningar som gjorts av markanvändningen är nödvändiga, och att de inte går längre än vad som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet (se nedan). Länsstyrelsens ställningstagande i denna del har skett med tillämpning av proportionalitetsprincipen.

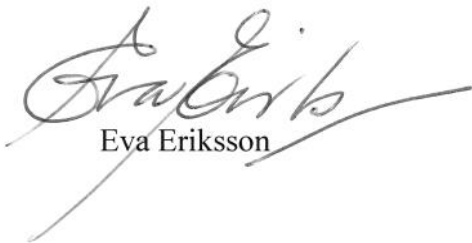

Upplysningar

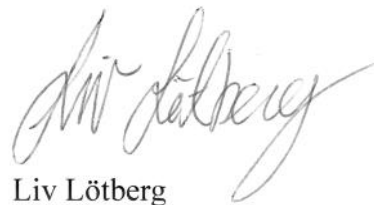
Länsstyrelsen är enligt punkten A2 bilagan till förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken, ansvarig för att bedriva tillsyn över naturreservatet. Särskild tillsynsman anlitas. I tillsynen ingår att övervaka att reservatsföreskrifterna följs. Enligt 29 kap. 2 och 2 a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid mot meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Hur man överklagar, se bilaga 5

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Eva Eriksson. Föredragande har varit byrådirektör Liv Lötberg. I den slutliga handläggningen har även deltagit miljörättsjurist Karin Sjöberg och antikvarie Erika Hedenskog.

Eva Eriksson

Liv Lötberg

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Områdesbeskrivning
4. Skötselplan
5. Hur man överklagar

Sändlista

Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM

Kils kommun, Naturvårdsavdelningen, Box 88, 665 23 KIL

Alexander Hegard, Apertins herrgård, 665 91 KIL (Delgivningskvitto)

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM

Skogsstyrelsen Region Svea, Box 387, 651 09 KARLSTAD

Sveriges geologiska undersökning, Box 670, 751 28 UPPSALA

Lantmäteriet, Box 288, 651 07 KARLSTAD

Naturskyddsföreningen i Kil, c/o Anders Ramefelt, Åkergatan 10, 665 33 KIL

Naturskyddsföreningen, Länsförbundet i Värmland, Verkstadsgatan 1, 652 19 KARLSTAD

Wermlands Ornitologiska Förening, c/o Jan Rees, Soldattorpet 48, 653 50 KARLSTAD

Värmlands Botaniska Förening, c/o Per Larsson, Fallängsvägen 39 A,
671 51 ARVIKA

Värmlands läns jaktvårdsförbund, Box 65, 660 60 MOLKOM

Samhällsbyggnadsenheten, kulturmiljöfunktionen, att. Erika Hedenskog

Samhällsbyggnadsenheten, planfunktionen, att. Gudrun Eriksson

Enheten för areella näringar

Naturvårdsenheten

ÖVERSIKTSKARTA

2008-11-03

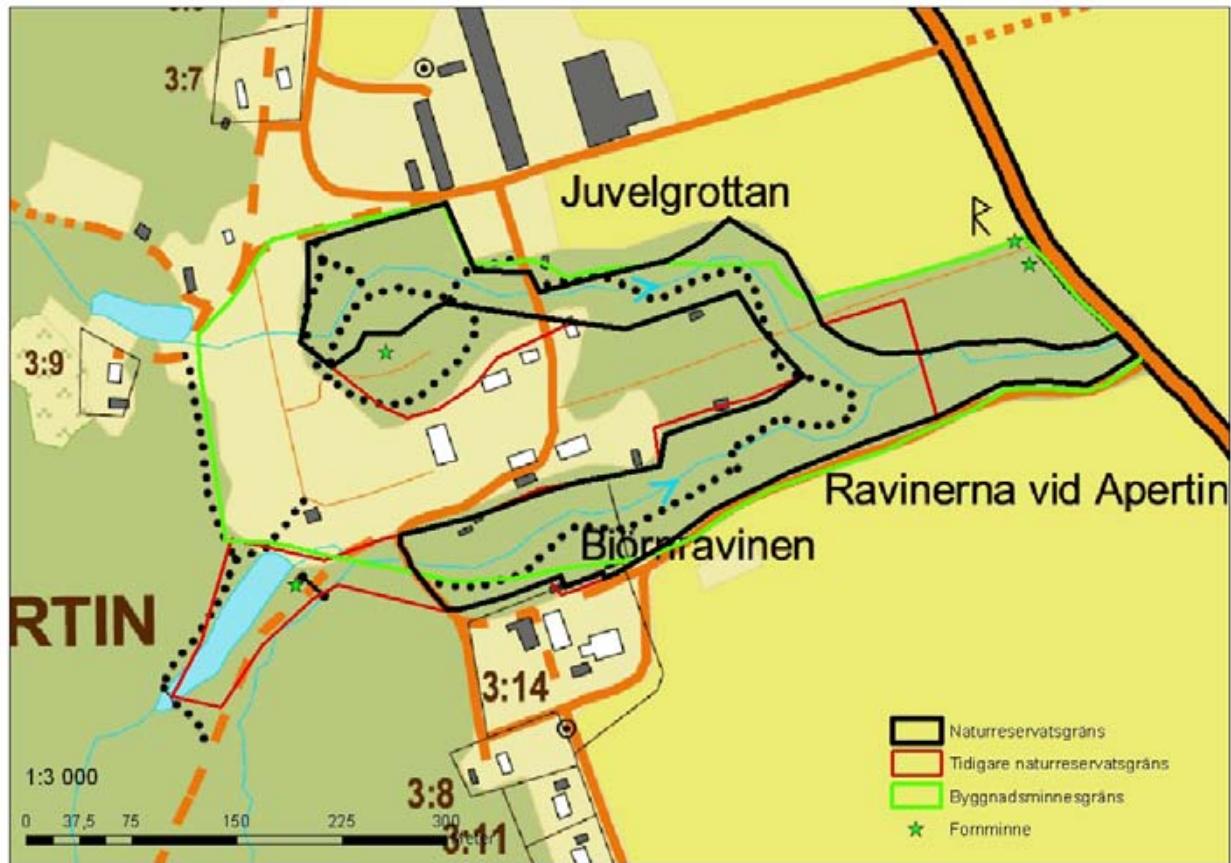
Dnr: 511-13210-2008

Lantmäteriet, dnr 106 - 2004/188

Översiktskarta för naturreservatet Ravinerna vid Apertin (svartskrafferat område).

Skala 1:25 000.

Lantmäteriet, dnr 106 - 2004/188

Beslutskarta för naturreservatet Ravinerna vid Apertin (heldragen svart linje). Skala 1:3 000.

OMRÅDESBESKRIVNING FÖR NATURRESERVATET RAVINERNA VID APERTIN

Naturreservatet Ravinerna vid Apertin ligger beläget längs länsväg 714 inom Kils kommun, ca 3 km ostsydost om Stora Kils kyrka. Ravinsystemet utgör ett spännande inslag i ett i övrigt tämligen flackt slättlandskap och har bildats efter senaste istiden genom jordflytningsprocesser i de finkorniga avlagringar som avsatts i Frykstaåsens omgivning. Mindre vattendrag har under århundradens lopp eroderat ner i de flytbenägna jordarterna finmo och mjäla och med tiden skapat en brant bäckravin. Områdets goda jordmån har sedan tillsammans med ett fuktigt mikroklimat nere i bäckravinen skapat förutsättningar för en rik vegetation med ett tätt trädskikt av främst ädellövträd och en frodig lundflora. Under mitten av 1920-talet utfördes en botanisk inventering av Apertin park inklusive ravinsystem av trädgårdsdirektören Carl G. Dahl. Vid inventeringen påträffades en intressant kärlväxtflora med flera för länet ovanliga arter, och denna inventering låg som grund till att området fridlystes och avsattes som naturminne år 1936. Apertin är därvidlag länets äldsta skyddade naturområde. År 1991 ombildades och utvidgades naturminnet till naturreservat.

Figur 1: Ravinerna i Apertin är länets äldsta naturskyddade område och sattes av redan år 1936 som naturminne med anledning av sin artrika och intressanta kärlväxtflora och fågelfauna. Nere i bäckravinen växer bl.a. mäktiga bestånd av ormbunken strutbräken (här i sin tidigaste knoppning). Foto: Liv Lötberg.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Utöver sin spännande geologi och flora har ravinerna vid Apertin ett intressant och väldokumenterat kulturhistoriskt förflutet. Naturreservatet är del i ett större område av riksintresse för kulturmiljövården och Apertin herrgård med omgivning är skyddad som byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Enligt äldre skriftliga källor innefattades även själva ravinsystemet i Apertin herrgårds anlagda parkmiljö och högst troligt har området tidigare haft ett betydligt mer ordnat utseende än vad det har idag. Nere och i anslutning till ravinsystemet finns rester kvar av stentrappor, ädellövträdsbersåer och rastplatser. Under det senaste århundradet har ravinsystemet genom i huvudsak fri utveckling fått utvecklas mot ett skogsbestånd av naturskogskaraktär vilket resulterat i strukturer som indikerar lång skoglig kontinuitet så som en differentierad ålders- och trädslagssammansättning samt god tillgång på död och döende ved. Kontrasten mellan den välansade herrgårdsmiljön ovanför ravinsystemet och den vildvuxna, regnskogsliknande vegetationen nere i naturreservatet uppskattas av ett stort antal besökare och Ravinerna vid Apertin tillhör ett av länets mest besökta naturreservat.

Skogsbeståndet i naturreservatet domineras av ädellövträd som ask, lind, ek, hästkastanj, lönn och lind. Vidare finns där triviallövnträd som hägg, björk, al och rönn samt inslag av grova granar och höga lärkträd. Ett flertal av träden i området har en omkrets på över 2 meter. I buskskiktet finns en tydlig föryngring av främst ask och hägg tillsammans med arter som hassel, druvfläder, äkta fläder, skogsolvon och röda vinbär. I fältskiktet växer en artrik lundflora med arter som lundstjärnblomma, stinksyska, trolldruva, ormbär, vitsippa, lundarv, vildbalsamin, desmeknopp samt stora bestånd av strutbräken, en art som blivit något av en karaktärsart för området. I blötare partier växer även de relativt sällsynta arterna blekbalsamin, gullpudra och missne. Det finns även inslag av inplanterade kärlväxter på Apertin t.ex. kan nämnas jätteslide, jättebjörnlöka, lupin, sibirisk svärdsilja, krollilja och daglilja.

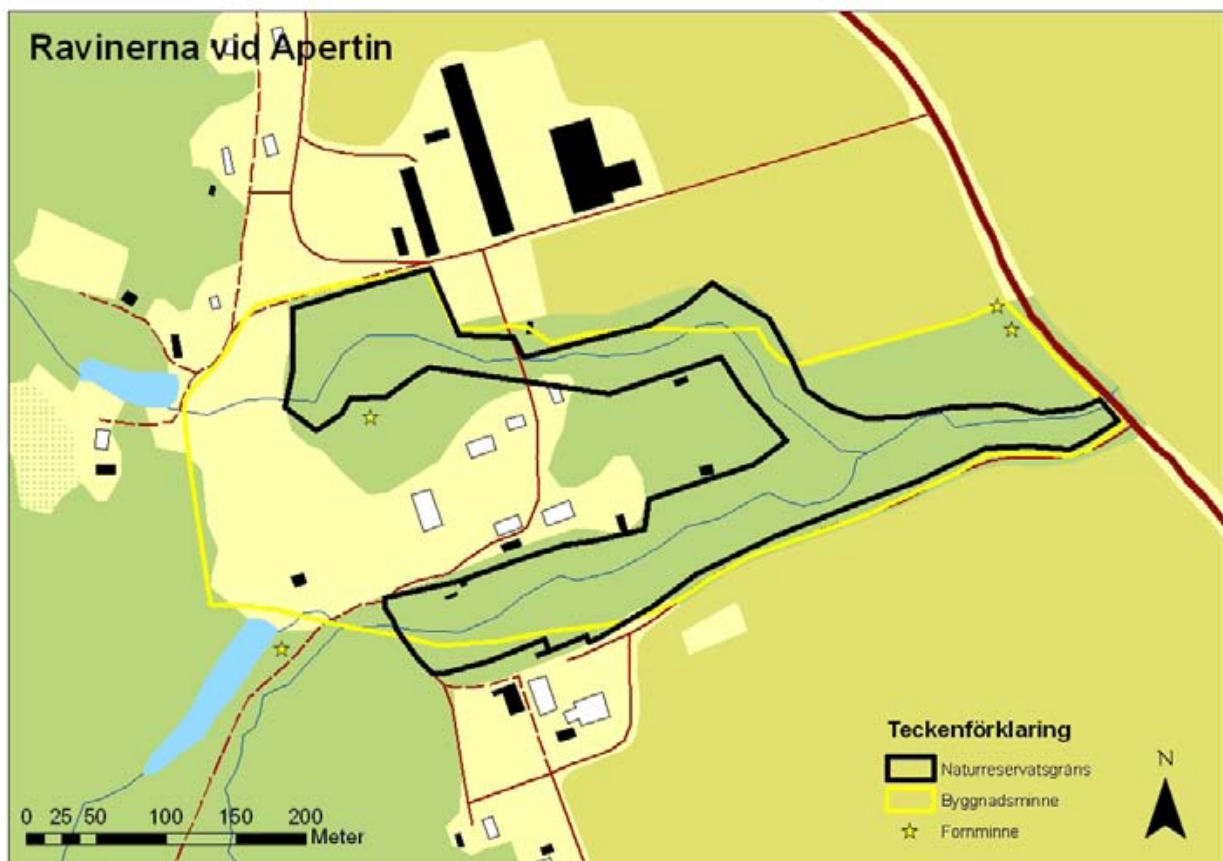

Figur 2 och 3 Gullpudra (t.v.) och desmeknopp (t.h.) är några av de lundkärlväxter som kan skådas nere i ravinsystemet. Foto: Liv Lötberg.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Nere i bäckravinen finns en hög andel murken ved i olika nedbrytningsstadier. Substrat av detta slag är betydelsefullt för en mängd organismer bl.a. många svampar, lavar, insekter och fåglar. Kombinationen av en skyddad miljö tillsammans med god födotillgång samt gott om boplatser resulterar i att bäckravinen har ett rikt fågelliv med häckningar av arter som gröngöling, större hackspett, kattuggla, rödvingetrast, svarthätta, entita, blåmes, gärdsmyg och flera arter sångare. Det finns även noteringar av mer ovanliga arter som näktergal, stenknäck, skogsduva, mindre flugsnappare och nötkråka i naturreservatsområdet. Mycket talar för att även insektsfaunan torde vara rik i området då det finns, dels hög tillgång av död och döende ved, dels god tillgång på blommande träd, buskar och kärlväxter, vilket är en viktig pollen- och nektarkälla för bl.a. många skalbaggar, vildbin och steklar.

Figur 4: Områdeskarta

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET RAVINERNA VID APERTIN

1 Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara och gynna ett välutbildat bäckravinområde med dess ädellövträdsdominerade skogsbestånd av naturskogskaraktär, artrika lundflora och rika fågelliv samt att på ett anpassat sätt underlätta för allmänheten att besöka området.

2 Beskrivning av bevarandevärden

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Ravinerna vid Apertin
RegDOS-nummer	2002153
Kommun	Kil
Markslag och naturtyper (ha): Skogsmark Ädellövrik bäckravinskog av naturskogskaraktär	4,8 ha 4,8 ha
Total areal	4,8 ha
Prioriterade bevarandevärden: Markslag Strukturer Arter Kulturmiljöer Friluftsliv	Bäckravinskog av naturskogskaraktär med hög frekvens ädellövträd. Ädellövträd, grova träd, död ved, fuktigt mikroklimat, lundflora Ask, lind, lönn, gröngöling, skogsduva, mindre flugsnappare, nötkråka, gullpudra desmeknopp, vildbalsamin, strutbräken Byggnadsminne, parkmiljö, biologiskt kulturarv Upplevelse. Förståelse av ekologiska, geovetenskapliga och kulturhistoriska sammanhang.
Berörda åtgärdsprogram för hotade arter:	<i>Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet</i>

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

2.2 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

2.2.1 Historik

Apertin omtalas första gången i skriftliga källor år 1397 då gården utgjorde kyrkogods under Skara stift. Bebyggelseutvecklingen i området runt norra Hyn, motsvarande riksintresseområdet Apertin-Illberg-Ekenäs, kan följas tillbaka till förhistorien bl.a. genom de stora gravfälten vid Illberg och Apertin (Mogården). Kommunikationsleden via Hyn och närheten till Fryken samt god möjlighet till foderinsamling och bete vid Hynsjöarna är sannolikt bidragande orsaker till att området tidigt befolkades.

Ortnamnet Apertins betydelse är höljt i dunkel, i de äldre skriftliga källorna används både skrivningen "Apportena" och "Appelty". Det förstnämnda föranledde språkprofessorn Erik Noreen (1890-1946) att härleda namnet till den skotska staden Aberdeen. Senare har denna tolkning kommit att utvecklas till att platsen givits sitt namn av skotska munkar från just Aberdeen. Den sistnämnda skrivningen "Appelty" har tolkats som "gården med aplarna" och är sannolikt den tolkning som ligger närmast sanningen även om den ursprungliga orsaken till namngivningen aldrig helt och fullt kommer att klargöras.

Från medeltiden och fram till mitten av 1600-talet framträder inte Apertin som någon dominerande gård i området. De mest framträdande gårdarna avseende markinnehav och samhällelig position verkar under denna tid istället vara granngårdarna Lökene och Ekenäs. Lökene omnämns i ett medeltida diplom som den i särklass största gården i Värmland. Under medeltiden var kyrkan en mycket inflytelserik faktor i området. Apertin, Lökene, Ekenäs och Gammelgården var alla egendomar som tillhörde biskopen i Skara eller sockenprästen. Apertin är under 1500- och 1600-talet antecknat som "Kirkijo gods" eller "cappelanes-gården".

Dagens omgivande odlingslandskap speglar den stordrift som kom att utvecklas från mitten av 1700-talet i och med familjen Löwenhielms övertagande av gården (1737-1880). Det är med den Löwenhielmska ätten som Apertin blir den dominerande gården i området genom inköp av ett flertal jordegendomar. De omkringliggande gårdarna och frälsehemmanen Mellbyn, Halsmo, Esskärr samt Kilserud samlas alla under Apertins ägo. Den Löwenhielmska ätten på Apertin sägs vara förebilder både i Gustaf Frödings diktning och Selma Lagerlöfs berättelser.

2.2.2 Från trädgård till park

Apertin bebyggdes med en herrgårdsbyggnad först kring 1600-talets mitt. Enligt en sockenkarta över Kil från 1708 fanns vid tiden även ett "Gamble Apertin". På kartan har två gårdsymboler markerats strax norr om den markerade vid 1600-talets mitt uppförda herrgårdsbyggnaden. Den präktiga bostaden som häradshövding Lars Broman lät uppföra åt sig var en byggnad i karolinsk stil, med rödmålat timmer och säteritak. Den tillhörande trädgården anlades ursprungligen under andra hälften av 1600-talet och anses därmed vara en av Värmlands första. En odaterad och osignerad "Grundritning öfwer SätesGården Apertin", som tros ha tillkommit vid tidigt 1700-tal,

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

visar att det fanns stora planer i enlighet med barockens trädgårdsideal för trädgårdsanläggningen på Apertin. Det var dock bara den tredubbla perspektivallé och dammen på gårdsplanen som kom till utförande.

En karta från 1755 visar hur trädgårdsmästare J F Orm, en av Linnés lärjungar, planerade markanvändningen kring huvudbyggnaden. Framför den karolinska herrgården med flyglar placerades en regelbunden kvartersindelad trädgård med ett lusthus i fonden, dvs. en rätlinjig trädgård av fransk typ. Ravinerna utgjorde trädgårdens begränsning. De västra delarna av planen, väster om huvudbyggnaden, förverkligades. Mot slutet av 1700-talet kom trädgården och herrgårdsparken att omgestaltas efter nya ideal. Den gamla franska trädgårdsstilen ersattes nu av en engelsk park med slingrande gångar, dammar och broar. Naturen kopierades inte utan dess inneboende kvaliteter skulle tas tillvara. På Apertin fanns i ravinerna fantastiska möjligheter för tidens parkideal och från 1780-talet kom således även de att ingå i anläggningen. Den romantiska parken anlades under den legendariska grevinnan Sara Catarina Löwenhielm och arbetet leddes av hennes kavaljer friherre Arvid Cederström. Inga planer finns bevarade från tiden utan antagligen bestämdes utformning, placering av stigar och arrangemang direkt på platsen.

Vid denna tid omvandlades även corps-de-logiets yttre till en empirherrgård med vit panel och lågt takfall. Gårdsplanen som låg vänd mot öster omgärdades av två äldre rödmålade flygelbyggnader. Den som närmade sig gården skulle omslutas av huvudravinerna. Parken, trädgården och byggnaderna skulle utgöra en komposition.

Utmed de omsorgsfullt anlagda promenadvägarna i ravinerna och på lämpliga ställen i trädgården fanns trädgårdsskulpturer i trä placerade. De föreställde de grekiska gudarna Apollo, Diana, Minerva och Herkules. Andra målade kulissfigurer som befolkade och dramatiserade naturen vid Apertin var landnymfen, vargen, trädgårdsdrängen, gumman med skottkärran, räfsflickan, soldaten, källarflickan och hunden. Vid en avmätning år 1811 finns i beskrivningen ett flertal platser i parken omnämnda bl.a. stendammen, syrendammen, stora kvarndammen, källan, kaskaden, jordgrottan, björnkulan, voljären, labyrinten, karusellbanan, fortunaspelet och stora gungan, vilosängen i berget, rotundebänken och skvallerbänken. I parken fanns sammanlagt sju kilometer gångar. På den sk. Holmens västspets anlades under lärkträd en vigselplats med ett bord/altare med runskrift. Ravinerna mellan trädgårdarna fylldes under 1800-talet igen så att trädgården blev mer sammanhängande. Nyplanteringen i trädgården var omfattande och inkluderade bl.a. spjälbersåer, växthus, drivbänkar, planteringar, rabatter, humlegårdar, ruddammar och broanläggningar.

Vid 1700-talet slut fanns över tjugo trädarter på Apertin. Flera av gårdens ägare har under årens lopp haft intresse av att plantera exotiska växter och vid slutet av 1800-talet fanns söder om allmällén åtskilliga parkträd, däribland avenbok, cembra- och weymouthtall. Under 1800-talets andra hälft svalnade intresset för skötseln och underhållet av parken och redan på 1820-talet konstaterades att anläggningen var i förfall. Mot slutet av 1800-talet avtog även behovet av självhushållning och trädgården övergavs och växthuset revs. Vid 1890-talet fanns ett nyvaknat intresse för anläggningen och det är nu bäcken i södra ravinen däms upp med en

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

kvadermur. Ravinen fick namnet Björndalen och det uppdämda vattnet, väster om trädgården fick namnet Drömmarnas sjö. På 1940-talet utfördes en restaurering av trädgården och gårdsplanen med hjälp av trädgårdsarkitekt Samuel Kaldén.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

Ravinerna vid Apertin är ett karaktäristiskt utvecklat ravinsystem som i stort sett är opåverkat av mänskliga ingrepp. Ravinsystemet bildades genom s.k. jordflytning i de finkorniga avlagringar av finmo och mjäla som avsattes i samband med inlandsisens avsmältning för ca 9000 år sedan. Under århundradenas lopp har ett finförgrenat system av djupa V-formade bäckraviner utformats genom att små vattendrag eroderat sig ner i den finkorniga ishavssedimenten, en process som ännu pågår. Erosionen kan fortsätta till dess att en underliggande hårdare jordart stoppar processen.

Figur 1: Apertins djupa ravinsystem har kommit till genom geologiska processer där mindre vattendrag successivt eroderat sig ned i den finkorniga ishavsleran. Detta är processer som sker än idag. Foto: Liv Lötberg.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

2.3.2 Kulturhistoriska bevarandevärden

Apertin är en del i ett betydligt större område (Apertin-Illberg-Ekenäs) som är av riksintresse för kulturmiljövården. Apertins anrika och väldokumenterade historia gör området värdefullt ur kulturhistorisk synvinkel. Herrgårdsmiljön, med dess byggnader, park och allé, är byggnadsminnesförklarad och äger därmed skydd enligt Kulturminneslagen. Byggnadsminnets skyddsområde innefattar även naturreservatets bäckravinsystem vilket anses utgöra en betydelsefull del av miljön och tidigare parkanläggning.

Flera av de botaniskt intressanta arterna nere i ravinerna är högst troligt resultat av äldre tiders inplantering vilket gör att de idag kan ses som ett biologiskt kulturarv.

2.3.3 Biologiska bevarandevärden

Den främsta anledningen till att ravinerna vid Apertin avsattes som naturminne 1936 berodde på områdets ovanligt rika växt- och djurliv, där betoning särskilt lades på kärlväxtfloran och fågelfaunan. Den goda jordmånen har ihop med ett fuktigt mikroklimat och hög andel skuggande och gödslande grova lövträd skapat förutsättningar för en rik och varierad vegetation med en mångfald av organismer och arter. Inom naturreservatet finns vidare en hög andel stående och liggande död ved, till stor del bestående av lövved. Murken, grov lövved är en bristvara i dagens skogslandskap och ett värdefullt substrat för en mängd olika organismgrupper så som lavar, svampar, insekter och fåglar.

Skogsbeståndet nere i ravinerna består i huvudsak av lövträd med en dominans av ädellövträd som ask, lönn, ek, lind och hästkastanj. Det finns även ett antal grova granar, huvuddelen med en omkrets på mellan 2-3 meter, samt några höga, grova lärkträd. Ravinerna håller även ett intressant buskskikt med arter som hassel, fläder, tibast, olvon och röda vinbär. I fältskiktet växer en artrik och frodig lundflora med karaktäristiska arter som trolldruva, lundary, lundstjärnblomma, rödblåra, vildbalsamin, stinksyska, desmeknopp, gullpudra och mäktiga bestånd med strutbräken.

Träd- och buskskiktet bildar sommartid ett slutet och skyddande tak där ett rikt fågelliv trivs. Inom naturreservatet finns observerade häckningar av en mängd fågelarter som kattuggla, korp, gröngöling, större hackspett, rödvingetrast, svarthätta, entita, nötväcka, kungsfågel, blåmes, gärdsmyg och flera arter sångare. Bland mer ovanliga arter som noterats i naturreservatet kan nämnas näktergal, stenknäck, skogsduva, mindre flugsnappare och nötkråka. De tre sistnämnda arterna är alla listade som missgynnade på den svenska rödlistan för hotade arter. Mindre flugsnappare är dessutom utpekad i EU:s fågeldirektiv och klassas som biotopkrävande. Arten förekommer nästan uteslutande i ogallrad, minst 50-årig skog, ofta i fuktig terräng. I allmänhet påträffas den i skogsbestånd med hög krontäckningsgrad och hög andel död ved.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Figur 2: Den goda tillgången på grova ädellövträd och död ved gör ravinsystemet till en intressant miljö för en mängd organismer så som lavar, svampar, insekter och fåglar. Foto: Liv Lötberg.

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Apertin är ett populärt och välbesökt utflyktsmål och har så varit under lång tid, dels besöks den välbevarade herrgårdsmiljön med tillhörande park, allé och byggnader, dels besöks ravinsystemet för sin säregna natur och geologi. Många besökare nöjer sig med att strosa igenom naturreservatet och förundras över den regnskogsliknande vegetationen och känna historiens vingslag när de passerar de sägenomspunna platserna i området. Andra besökare beger sig enkom till naturreservatet för att observera den rika fågelfaunan och intressanta lundfloran. Omgivningar vid Apertin har höga pedagogiska värden och lokala skolklasser besöker regelbundet området för att få uppleva naturens mångfald kombinerat med områdets intresseväckande geovetenskapliga bakgrund och rika kulturhistoria.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

3 Revision av skötselplan

Vid revidering av reservatsbeslut och skötselplan är det viktigt att utvärdera de tidigare åtgärder som utförts i naturreservatet och därefter anpassa skötseln efter resultaten.

3.1 Områdets utveckling sedan naturreservatets bildande

3.1 Områdets utveckling sedan naturreservatets bildande

Apertins historia är väldokumenterad och ett flertal ritningar och planer från 1600-talet och framåt över trädgården finns bevarade. I flera av dem är även ravinerna nämnda och ingick tidigare som en delvis anlagd del till Apertins herrgårdspark. Apertins herrgård äger sedan den 24 september 1969 skydd som byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Naturreservatets bäckravinssystem ligger inom byggnadsminnets skyddsområde. Inom det avgränsade området får inga väsentliga förändringar ske. Värde av ravinsystemets rika och ovanliga flora och fauna påtalades redan på 1930-talet av Värmlands naturhistoriska förening något som resulterade i att området sattes av som naturminne redan 1936. Därvidlag är Apertin länets äldsta naturskyddade område. År 1991 ändrades gränserna något och naturminnet övergick till att bli naturreservat. Än idag finns emellertid de gamla skyltarna som förkunnar området skyddat som naturminne kvar nere i ravinsystemet.

Skogsbeståndet inne i naturreservatsområdet har under det senaste århundradet genom i huvudsak fri utveckling och självgallring utvecklats mot ett skogsbestånd av naturskogskaraktär med en differentierad ålders- och trädslagsstruktur samt hög andel död och döende ved i olika dimensioner. Detta har resulterat i att trädskiktet håller höga naturvärden för bl.a. insekts- och fågelfaunan samt lav- och svampfloran.

3.2 Omvärldsanalys

Dagens naturvårdsarbete påverkas till stor del av de nationella miljömålen samt det europeiska nätverket *Natura 2000*. Som ett led i detta arbete sker idag inom naturvården en stor satsning på att skapa gynnsam bevarandestatus för utpekade naturtyper, strukturer och typiska arter. För att skapa gynnsamma livsmiljöer för ett flertal rödlistade och hotade arter i länet har naturvårdsinsatser bland annat fokuserats på att skapa en högre andel död ved och lövträd i skogslandskapet. Vidare så satsas det på fortsatt hävd av slåtter- och betesmarker för att gynna naturtyper, strukturer och arter knutna till ett rikt odlingslandskap. Ytterligare satsningar inom dagens naturvårdspolitik är att i högre grad kombinera naturvård, skogsbruk, lantbruk, friluftsliv och kulturmiljövård.

3.3 Handlingsalternativ och överväganden

Bäckravinen har utvecklats mot ett blandskogsbestånd av naturskogskaraktär. Inom området finns gott om strukturer som indikerar en lång skoglig kontinuitet av slutenhet och fri utveckling. Med hänsyn till de höga biologiska värden som är kopplade till denna typ av skogsbestånd bör huvuddelen av naturreservatet, där det inte direkt strider mot kulturhistoriska

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

eller friluftsanpassade värden, fortsättningsvis få utvecklas mot ett skogsbestånd av naturskogskaraktär. Med det menas att området framöver genom i huvudsak naturlig dynamik tillåts ha en differentierad ålders- och trädslagsvariation samt en hög andel döende och död ved. Emellertid kan det vara aktuellt att öppna upp ett antal ljusöppningar nere i beståndet genom t.ex. högkapning eller ringbarkning av yngre träd för att, dels skapa ökade förutsättningar för spridning av den artrika lundfloran och förnygring av ädellövträd, dels göra området mer besöks- och upplevelsevänligt. Vidare bidrar denna åtgärd till att skapa en ökad andel stående död ved, ett viktigt substrat bl.a. för hackspettar. Skapandet av ljusöppningar görs med fördel i anslutning till broar, vandringsleder, kulturhistoriska platser och runt grova ädellövträd. Död ved ska i högsta möjliga mån lämnas i naturreservatet men det kan vara aktuellt att ta bort ris och toppar från fallna grova granar, vars grenverk tar upp en stor yta och ger ett skräpigt utseende. Vidare är det nödvändigt att ur säkerhetsåtgärd avverka träd som bedöms vara en potentiell fara för besökare till naturreservatet. I samband med revideringen av reservatsbeslut och skötselplan för naturreservatet ska en grundlig genomgång av ravinernas trädskikt göras av en expert och alla träd som bedöms vara en risk avverkas/högkapas genom samråd mellan markägaren och Länsstyrelsen. Ravinerna ska sedan kontinuerligt hållas efter och all avverkning av träd nere i ravinerna ska ske i samråd mellan markägaren och Länsstyrelsen. Vid avverkning/högkapning av träd bör målsättningen vara att den lämnade veden, i så stor utsträckning som möjligt, består av hela lågor och inte i mindre kapade vedstycken.

Trots satsningen på naturskogskaraktärer är det viktigt att ha naturreservatets nära koppling med den ovanliggande herrgårdsmiljön i betänkande. Den höga andelen döende och döda träd nere i bäckravinen är en tydlig kontrast mot herrgårdsparkens anlagda och städade parkmiljö, något som riskerar att leda till en eventuell konfliktsituation mellan olika intressen. För att undvika konflikter ska det vara tillåtet för markägaren att utföra viss upprepning av döda träd inom en zon i anslutning till broar och vägar som korsar ravinen. Markägaren ska även ha möjlighet att ta bort träd och grenar som riskerar att kunna falla över byggnader, broar och andra anläggningar. Önskvärt är att den borttagna veden, eventuellt med undantag från skrymmande granris, ska placeras längre in i naturreservatet för att tillåtas murkna och gynna den biologiska mångfalden.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Figur 3: Av estetsiska och säkerhetsmässiga skäl ska träd som växer i nära anslutning till broar och byggnader vid Apertin tas bort och om möjligt placeras längre in i naturreservatet för att där få murkna ned till död ved. Foto: Liv Lötberg.

I samband med revideringen sker en ökad hänsyn mot naturreservatets kulturhistoriska värden, främst genom att i områdets nordvästra del anpassa kvalitetsmål och skötsel så att kulturhistoriska värden bättre gynnas. Viss röjning av träd- och buskskikt bör göras så att platser med kulturhistoriskt koppling som t.ex. *Silverfallet* bättre framträder. Så länge det inte orsakar någon direkt störning mot estetiska eller kulturhistoriska värden ska död ved sparas på plats men bör annars placeras inom bäckravinsens andra del alternativt i en faunadepå (vedupplag).

Kombinationen av en spännande och väldokumenterad kulturhistorisk bakgrund tillsammans med intressant geologi och höga naturvärden gör Ravinerna vid Apertin till ett, ur besökssynpunkt, toppobjekt för upplevelse och lärdom. Det behövs emellertid läggas en del åtgärder och insatser på att lyfta fram naturreservatets samlade värden och göra dem mer tillgängliga för besökare. Genom att kombinera det intressanta bäckravinsområdet med den omgivande herrgårdsmiljön, som ihop med privatägd hotell- och caféverksamhet, lockar mycket besökare finns potential att nå ut till flera grupper av besökare. Ett förbättrat vandringsledsystem

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

med ytterligare skyltning och information gör att det blir mer tilltalande och intressant för besökare att ta sig runt nere i naturreservatet. Det är av högsta betydelse att ha en god standard på trappor, spänger och broar nere i ravinsystemet så att inte besökare drar sig för att vandra längs med vandringsleden. För att minska risken att besökare går vilse nere i ravinen bör det på lämpliga platser sättas upp mindre inplastade kartor med här-är-du prick som informerar om läge på kartan. För de sägenomspunna platserna *Björnravinen*, *Silverfallet*, *Juvelgrottan* m.fl. bör finnas kortfattad information om namnens bakgrund och betydelse.

Figur 4: Ravinerna vid Apertin håller inte enbart en intressant natur med höga biologiska och geologiska värden. Där finns även en hög kulturhistorisk rikedom som bättre borde utnyttjas. Foto: Liv Lötberg.

Områdets pedagogiska värden borde utnyttjas bättre, speciellt med hänsyn till att Apertin årligen besöks av skolklasser. Ett utmärkt sätt att öka kunskap och intresse om områdets historia och natur är genom att anlägga en "naturkulturstig" längs med vandringsleden. För att undvika att naturreservatet förlorar sin karaktär av orörd skog är det bättre att undvika större skyltar nere i ravinen och istället sätta upp små skyltar med nummer och sedan ha information på en folder som finns att få vid naturreservatets entré.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

En inplanterad art som alltmer börjar sprida sig inom naturreservatet är jättebjörnloka. Örten fördes in till Sverige under slutet av 1800-talet och björnlokans imponerande utseende och hårdiga växtsätt gjorde den till en populär trädgårdsväxt. Idag odlas inte arten längre då det visat sig att dess saft kan ge upphov till kontakteksem och svårläkta sår vid kontakt med huden i samband med solsken. Arten har också visat sig vara alltför konkurrenskraftig och på många håll i Sydsverige orsakar den problem genom att invadera naturliga biotoper och tränga ut inhemska växter. Naturvårdsverket rekommenderar idag att arten ska utrotas i landet. Åtgärder för att begränsa de björnlokabestånd som finns nere i ravinerna på Apertin bör ses över. Även det stora bestånd av den utländske arten jätteslide som växer manshög nere i ravinen bör hållas under uppsikt och vid risk för ökad spridning bör även denna art bekämpas.

Figur 5 (t.v.): På några ställen nere i ravinen växer den inplanterade arten jätteslide som en hög, tät djungel. Denna art är starkt spridningsbenägen och det är därför nödvändigt att hålla ett öga på bestånden i Apertin så att de inte tar överhanden.

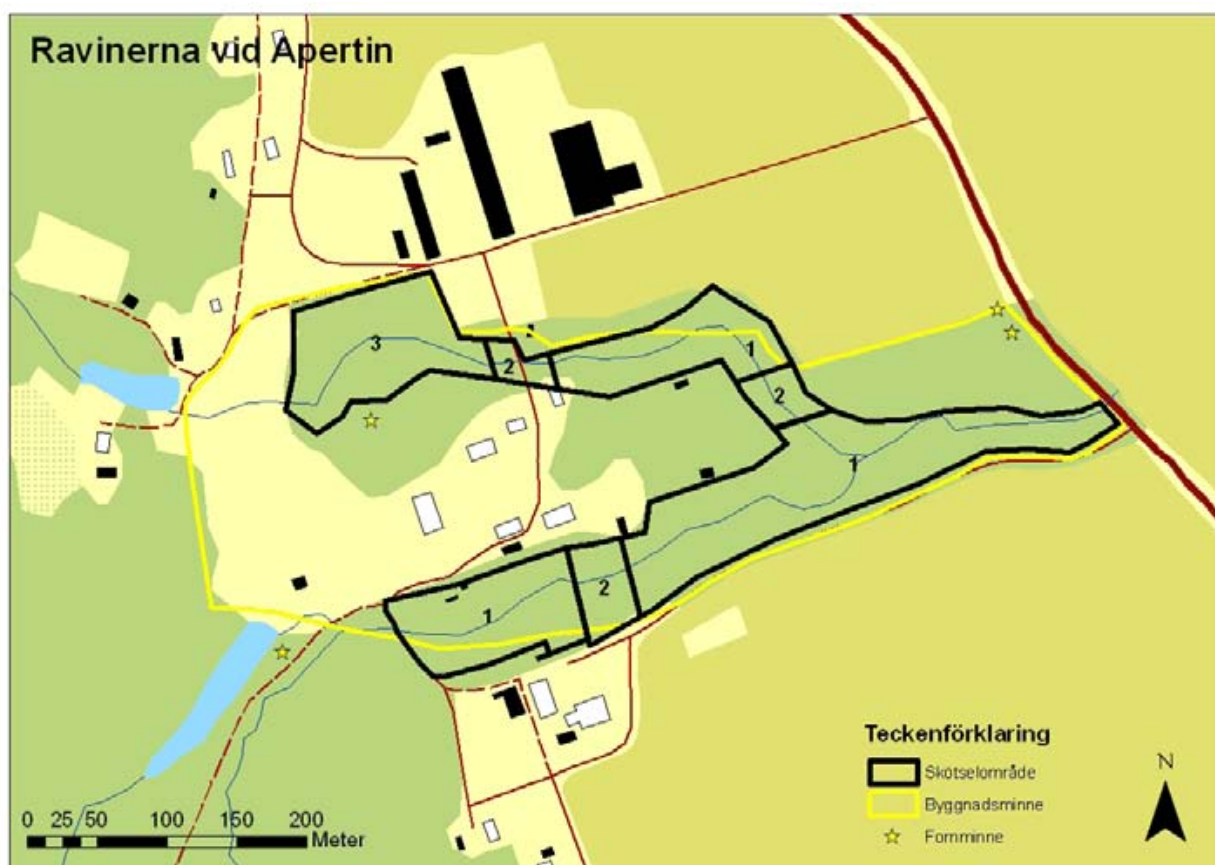
Figur 6 (t.h). Även björnloka finns inplanterad på Apertin och sprider sig inom naturreservatet. Arten bör därför hållas under uppsikt och åtgärder för att minska dess utbredning bör planeras. Foto: Liv Lötberg

4 Skötselområden

Fyra skötselområden finns inom naturreservatet. För skötselområdena finns en sammanfattande beskrivning med avseende på karaktär, bevarandevärden och kvalitetsmål samt de åtgärder som föreslås för ett bibehållande av utpekade värden. För en mer detaljerad beskrivning av området hänvisas till separat områdesbeskrivning.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Figur 7. Skötselområdeskarta. Friluftsliv behandlas i eget skötselområde och innefattar hela markytan.

4.1 Bäckravinskog av naturskogskaraktär

Området består av ett slutet blandskogsbestånd som domineras av ädellövträd med arter som ask, ek, lind och lönn. Inom beståndet finns även ett antal stora granar. Ett flertal av träden är grova och av hög ålder och över hela området finns gott om död och döende ved. Fältskiktet består av en lundflora med arter som lundarv, trolldruva, stinksyska, jätteslide, desmeknopp, gullpudra och stora bestånd med strutbräken. Gäller skötselområde 1 på skötselområdeskartan.

4.1.1 Kvalitetsmål

- Ett naturskogsliknande skogsbestånd som till 70 % domineras av ädellövträd.
- Arealen ädellövskog ska inte understiga 3,3 hektar.
- Gran bör endast förekomma i max 20 % av beståndets totala virkesvolym och ska enbart bestå av grovvuxna exemplar.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- De grova träd som registrerats inom åtgärdsprogram för skyddsvärda träd ska så långt möjligt skyddas från avverkning.
- Mängden total död ved ska inom en tolvårsperiod inte understiga 20 % av den totala virkesvolymen.
- Inom skogsbeståndet ska det finnas förekomst av hålträd.
- Kulturlämningar samt platser med kulturhistorisk bakgrund ska rensas fram från omgivande träd- och buskskikt.
- En grundläggande inventering av kärlväxtfloran med utsättande av fasta provytor bör göras senast år 2010 och därefter vart 12:e år.
- En inventering av svamp-, moss- och lavfloran bör göras senast år 2010 och därefter vart 12:e år.

4.1.2 Åtgärder

Området tillåts, genom i huvudsak fri utveckling, utvecklas mot ett ädellövträdsdominerat skogsbestånd med hög andel grova träd och gott om stående samt liggande död ved.

All död ved lämnas kvar i skötselområdet till förmån för den biologiska mångfalden så länge den inte påverkar kulturhistoriska och/eller friluftsanpassade värden negativt. Undantag kan eventuellt behöva göras för ris av fallna grova granar vilket tar upp mycket yta och skapar ett skräpigt utseende. Det kan även vara nödvändigt att dra bort nedfallna träd och grenar som ligger i direkt anslutning till anläggningar tillhörande den omgivande herrgårdsmiljön.

Förekomsten av hålträd är betydelsefullt som boplats bl.a. för ett stort antal fågelarter, smågnagare samt för fladdermöss. Möjligheterna till en föryngring av ädellövträd ökar då mindre siktöppningar skapas genom högkapning alternativt avverkning av yngre träd intill vandringsleder, kulturhistoriska platser samt invid grova ädellövträd. Dessa åtgärder bör ske minst vart 12:e år. Det bör inte ske någon föryngring av gran nere i bäckravinen och ung gran ska därför kontinuerligt gallras bort vart 12:e år. För att gynna insekts- och fågelfaunan bör bärande och blommande träd och buskar, som t.ex. hägg, sälg, rönn, fläder och hassel i högsta möjliga mån sparas och gynnas.

Kärlväxtfloran i Apertin består av ett flertal intressanta och i vissa fall sällsynta arter. För att få bättre kunskap och översyn av områdets flora bör en ordentlig inventering av området göras senast sommaren 2010. För att få möjlighet att följa vegetationsförändringar och i tid upptäcka negativa tendenser hos ovanliga och intressanta arter är det av intresse att sätta ut fasta provytor som därefter kontinuerligt följs upp vart 12:e år. Av ytterligare intresse vore även att senast år

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

2010 utföra en inventering av bäckravinens svamp-, moss- och lavflora som därefter följs upp vart 12:e år.

4.2 Anslutning till broar och vägar

Området består av ett blandskogsbestånd med dominans av ädellövträd. Huvuddelen av träden är grova och av hög ålder. Inom området finns en del död och döende ved. I fältskiktet växer en lundflora med arter som vitsippa, lundstjärnblomma, lundarv, stinksyska och strutbräken. Gäller skötselområde 2 på skötselområdeskartan.

4.2.1 Kvalitetsmål

- Möjlighet för markägaren att avlägsna levande och döda träd som löper risk att orsaka skada på vägar, broar, byggnader eller andra anläggningar.
- Möjlighet för markägaren att rensa bort fallen ved.

4.2.2 Åtgärder

Vid samtliga broar och vägar som korsar ravinen ska en skyddszon på 40 meter (20 meter på var sida vägen/bron) upprättas som gör det möjligt för markägaren att få avverka träd som riskerar att orsaka skada på broar, vägar och byggnader. Vidare ska det vara tillåtet för markägaren att inom skötselområdet avlägsna döda träd och grenar för att skapa ett mer städat utseende som bättre sammanstämmer med herrgårdens parkmiljö. Önskvärt är att all ved, med undantag från grenar och toppar av gran, placeras längre in i skötselområde 1 där de lämnas till förmån för den biologiska mångfalden.

4.3 Luckig lövskog

Området tillhör en del av naturreservatet som innehåller höga kulturhistoriska värden bl.a. finns här de sägenomspunna platserna *Juvelgrottan* och *Silverfallet*. Området består av ett blandskogsbestånd med hög andel ädellövträd och ett antal grova granar. Gäller skötselområde 3 på skötselområdeskartan.

4.3.1 Kvalitetsmål

- Ett halvslutet skogsbestånd som till 70 % består av ädellövträd samt träd med kulturanknytning.
- Arealen luckig ädellövskog ska inte understiga 1 hektar.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- Gran bör endast förekomma i max 10 % av beståndets totala virkesvolym och ska enbart bestå av grovvuxna exemplar.
- Kulturlämningar samt platser med kulturhistorisk bakgrund ska rensas fram från omgivande träd- och buskskikt.
- En grundläggande inventering av kärlväxtfloran med utsättande av fasta provytor bör göras senast år 2010 och därefter vart 12:e år.

4.3.2 Åtgärder

I och med skötselområdets höga kulturhistoriska värde bör skogsbeståndet ges ett mer städat utseende jämfört med skötselområde 1. Genom att öppna upp ett antal siktöppningar i skogsbeståndet skapas illusionen av en mer ordnad skog. Framförallt bör skogsbeståndet glesas ut i anslutning till de kulturhistoriskt intressanta platserna *Silverfallet* och *Juvelgrottan* så att dessa bättre framträder. Utöver att förbättra möjligheten för besökare att få överblick över de kulturhistoriska platserna verkar ett ökat ljusinsläpp i skogsbeståndet positivt för den artrika kärlväxtfloran som nu ges förbättrade möjligheter till etablering och spridning. Stående och fallen död ved bör lämnas till förmån för den biologiska mångfalden så länge den inte påverkar kulturhistoriska och/eller friluftsanpassade värden negativt. I sådant fall bör den döda veden flyttas till annan plats inom naturreservatet alternativt läggas upp i ett vedupplag en s.k. faunadepå.

Det bör inte ske någon föryngring av gran nere i bäckravinen och ung gran ska därför kontinuerligt gallras bort vart 12:e år.

För att få bättre kunskap och översyn av områdets flora bör en ordentlig inventering av området göras senast sommaren 2010. För att få möjlighet att följa vegetationsförändringar och i tid upptäcka negativa tendenser hos ovanliga och intressanta arter är det av intresse att sätta ut fasta provytor som därefter kontinuerligt följs upp vart 12:e år.

4.4 *Friluftsliv*

4.4.1 Kvalitetsmål

- Apertins ravinsystem ska vara väl anpassat för besökare genom god skyltning, 1 km markerade vandringsleder samt lättillgänglig information över biologiska, geovetenskapliga och kulturhistoriska värden.
- Det ska finnas en parkeringsplats med plats för minst fem bilar och en buss.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- Vid parkeringsplatsen ska finnas en informationstavla, en enkel rastplats samt två torrdass, varav minst ett ska vara handikappanpassat.
- Det ska vara lätt för besökare att hitta både till och inom naturreservatet genom god skyltning.
- Varningsskyltar som meddelar om riskerna med fallande träd och jordflykt ska finnas vid varje nedgång till ravinerna.
- Möjligheten för besökare med rörelsehinder att uppleva naturreservatet bör ses över.
- En årlig besiktning av ravinernas trädskikt ska göras i samråd med markägaren varje vår.
- En naturkulturstig som informerar besökaren om biologiska, geovetenskapliga och kulturhistoriska värden inom naturreservatet/byggnadsminnet bör arbetas fram i samarbete med Länsstyrelsens kulturmiljöfunktion på samhällsbyggnadsenheten.

4.3.2 Åtgärder

Det ska vara lätt för besökare att hitta till naturreservatet genom tydlig skyltning mot naturreservatets parkering. Parkeringsplatsen ska vara stor nog att hålla minst 5 bilar och en buss. Vid parkeringsplatsen ska finnas en informationstavla, en enkel rastplats samt två torrdass, varav det ena ska vara handikappanpassat. Parkeringsplatsen, torrdassen och informationstavlan ska kontinuerligt underhållas. Informationstavlan ska innehålla en detaljerad karta över området samt lättläst information över naturreservatets biologiska, geovetenskapliga och kulturhistoriska värden. Dessutom ska där finnas information som förtydligar att ravinerna är avsatta som naturreservat med tydlig koppling mot vilka krav och restriktioner detta medför för besökare. Det kan även vara relevant att på lämpliga platser nere i ravinerna sätta upp ett antal enkla vägvisarkartor med - här-är-du prick - vilka förtydligar vart i naturreservatet man befinner sig. Ur säkerhetssynpunkt är det nödvändigt att vid varje nedgång till ravinerna ha en informationsskylt som varnar besökaren för risken med nedfallande träd och jordflykt.

För att göra naturreservatet tillgängligt även för besökare med rörelsehinder bör möjligheten att ta sig fram på vägar ovanför ravinen i anslutning till herrgårdsmiljön utformas genom samråd med markägaren. Dessa vandringsalternativ kommer emellertid inte att skyltas ute i terrängen utan enbart markeras på uppsatta naturreservatskartor. Vidare bör en naturkulturstig utformas i samarbete med Länsstyrelsens kulturmiljöfunktion på samhällsbyggnadsenheten för att bättre utnyttja Apertins potential som intressant besöksmål.

För att underlätta tillgängligheten för besökare att ta sig runt nere i ravinsystemet är det viktigt att lederna kontinuerligt hålls efter. Träd som fallit över led ska dras åt sidan eller på annat sätt förenkla passage. Veden ska i de allra flesta fall lämnas att förmultna och på sikt kan det vara

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

aktuellt att skapa en faunadepå inom naturreservatet, där grov död ved staplas till förmån för insekts- och fågelfaunan. I vissa fall är det emellertid nödvändigt att vinscha upp avverkade träd för att undvika att tillgängligheten i området påverkas menligt. Träd som riskerar att kunna falla över leder, parkeringsplats eller rastplats högkapas eller avverkas. Innan en sådan åtgärd utförs ska emellertid samråd mellan Länsstyrelsen och markägaren ske. För att få kontroll på trädskiktets kvalitet nere i ravinerna och i god tid plocka bort träd som bedöms kunna bli en fara ska en årlig besiktning ske varje vår.

Trappor och broar ska vara av god standard och säkra för besökare att utnyttja. De stentrappor av äldre årgång som finns i naturreservatet ska rustas upp enligt ursprungligt utseende. Vid blöta passager längs leden kan det vara nödvändigt att sätta ut spänger. Broar, trappor och spänger bör blåsas rena från nedfallna löv varje vår för att dels synas bättre, dels förhindra halka. Ledmarkeringar och gränsmarkeringar ska kontrolleras årligen och bättras på vid behov.

Figur 8 och 9: Inom naturreservatet finns ett antal trappor, broar och spänger anlagda för att underlätta för besökare att ta sig runt längs ravinens vandringsled. Ur säkerhetssynpunkt är det viktigt att dessa anläggningar är av god status. Foto: Liv Lötberg.

5 Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Reservatsskötaren ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts, vem som utfört dem samt när de genomförts.

I den årliga dokumentationen bör följande ingå:

- Skyltning, leder, broar och trappor
- Vad, vilka områden och tidsåtgång.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- Skötsel av parkeringsplats, rastplats och torrdass
Vad och tidsåtgång.

- Eventuella åtgärder i skogsbestånd
Vad, vilka områden och tidsåtgång.

- Eventuella övriga åtgärder
Vad, vilka områden och tidsåtgång.

5.2 Uppföljning av kvalitetsmål

Reservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs varje år för:

- Skyltning, information och leder
- Parkeringsplats, rastplats och torrdass
- Besiktning av trädsiktet i samråd med markägaren

Reservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs vart 12:e år för:

- Utbredning av arealer
- Andelen ädellövträd
- Andelen gran
- Andelen total död ved
- Förekomst av hålträd
- Högkapning/ringbarkning av unga träd för att friställa grova ädellövträd
- Ringbarkning/högbarkning/avverkning av ung gran
- Inventering av kärlväxtfloran
- Inventering av svamp-, moss- och lavfloran

6 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prioritet
Anläggningar för friluftslivet			
Underhåll av skyltar och leder	Vid behov	4	1
Underhåll av p-plats, rastplats och torrdass	Vid behov	4	1
Besiktning av trädsiktet	Varje år	4	1
Upprättande av naturkulturstig	Senast år 2010	4	2
Uppföljning/inventering			

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Utbredning av arealer	Vart 12:e år	1 och 3	1
Krontäckning	Vart 12:e år	1 och 3	1
Andelen gran	Vart 12:e år	1 och 3	1
Andelen total död ved	Vart 12:e år	1	1
Andelen hålträd	Vart 12:e år	1	1
Ringbarkning/högbarkning runt ädellövträd	Vart 12:e år	1 och 3	2
Högbarkning/avverkning vid leder samt kulturlämningar	Vart 12:e år	1 och 3	2
Inventering av kärlväxtfloran	Vart 12:e år	1 och 3	3
Inventering av svamp-, moss- och lavfloran	Vart 12:e år	1 och 3	3

7 Genomförd dokumentation

Området har dokumenterats under 2006, 2007 och 2008 inför revidering av beslut och skötselplan.

Natur & Näring
Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Om Ni vill överklaga Länsstyrelsens beslut skall Ni skriva till regeringen, Miljödepartementet.

OBS!

SKRIVELSEN SKALL DOCK SKICKAS ELLER LÄMNAS TILL
LÄNSSTYRELSEN.

- För att Ert överklagande skall kunna tas upp till prövning måste Er skrivelse ha kommit in till Länsstyrelsen inom tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet.
- Tala om vilket beslut Ni överklagar, t.ex. genom ärendets diarienummer (numret överst till höger på beslutet).
- Underteckna skrivelsen, gör namnförtydligande samt uppge postadress och telefonnummer. Telefonnummer till Er arbetsplats bör också anges.

Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni ringa eller skriva till Länsstyrelsen. Länsstyrelsens adress och telefonnummer framgår av beslutet.